

MALACOLOGIA**Noves dades sobre la distribució de *Trissexodon constrictus* (Boubée, 1836) (Gastropoda: Trissexodontidae) a la Península Ibèrica**Casassas, Eva¹; Altimiras, Queralt¹; Bosch, Margot¹ & Altimiras, Jacint.¹

Dedicat al Dr. Pitorre

RESUM

Ha tingut lloc la troballa d'una closca de *Trissexodon constrictus* (Boubée, 1836) al Principat d'Astúries, concretament als Picos de Europa. També s'havien trobat exemplars vius a l'entrada d'Iratiko oihana (Navarra).

Paraules Clau: Malacologia. Trissexodontidae. Península Ibèrica. Astúries.

RÉSUMÉ

On a trouvé une coquille de *Trissexodon constrictus* (Boubée, 1836) sur les Picos de Europa au Principauté d'Asturies. On avait trouvé aussi des escargots vivants à l'entrée du Iratiko oihana (Navarre).

Mots clés: Malacologie. Trissexodontidae. Peninsule Iberique. Asturies.

1. INTRODUCCIÓ

El Principat d'Astúries es troba prou estudiat malacològicament parlant, entre altres per ALTONAGA et al. (1994), BOFILL I HAAS (1919), HAAS (1935), HIDALGO (1875-1884), PRIETO Y ALTONAGA (1988), PUENTE (1994), PUENTE et al. (1998) i TALAVÁN & TALAVÁN (2012).

Trissexodon constrictus (Boubée, 1836) és un gasteròpode terrestre que pertany a la família Trissexodontidae.

Sinonímia: *Helix constrictus* Boubée (BOUBÉE, 1836; MOQUIN-TANDON, 1856). *Helix pitorrii* Dupuy, 1850 (DUPUY, 1850).

¹Grup de recerca de Malacologia del Quaternari

2. DESCRIPCIÓ

Closca dextrògira, arrodonida, color bru amb el peristoma blanc, gairebé plana de la part superior i convexa de la part inferior, subcarenada (BOUBÉE, 1836), o sigui amb la darrera volta angulosa (GERMAIN, 1930), entre 5-6,5 voltes (PUENTE et al., 1998) finament estriada amb costelles fondes, regulars (BOUBÉE, 1836) i comprimides (GERMAIN, 1930), melic estret (BOUBÉE, 1836) i profund (CADEVALL Y OROZCO, 2016), obertura semillunar (PUENTE et al., 1998) i peristoma reflectit (GERMAIN, 1930).

Mesures: diàmetre: entre 6 mm (PUENTE et al., 1998) i 10 mm i altura 3-4 mm (KERNEY & CAMERON (BERTRAND), 1999).

3. HÀBITAT

Trissexodon constrictus (Boubée, 1836) es troba des de pràcticament el nivell del mar fins els 1500 m (GITTENBERGER, 1968). És calcícola (SIMON, 2010), aparentment (KERNEY & CAMERON (BERTRAND, 1999) o estrictament calcícola (ALTONAGA et al., 1994). En llocs humits (PUENTE et al., 1998) i zones ombrívols (BOUBÉE, 1836). Habita boscos (OJEA et al., 1987), entre roques i moltes, sota fulles mortes (BOUBÉE, 1836) i detritus vegetals i sota pedres

(GERMAIN, 1930). També s'ha trobat en dunes (OJEA et al., 1987) i en coves (PUENTE, 1994). Sota materials de pedreres abandonades properes a cursos d'aigua (SIMON, 2010), llocs antròpics (ruïnes, murs de camins i carreteres, balast del tren) (BERTRAND, 2020), sota teules trencades (BOUBÉE, 1836) o en escombraries (CADEVALL Y OROZCO, 2016).

4. DISTRIBUCIÓ

Endemisme càntabro-pirenaic (PRIETO Y ALTONAGA, 1988). Es troba en el Pirineu occidental de la Península Ibèrica i de França. Citat de Cantàbria (RUIZ & QUIÑONERO, 2016), Navarra (LARRAZ et al., 2007; LARRAZ Y JORDANA, 1984), País Basc (Guipuzkoa, Arava i Bizkaia) (PRIETO, 1980), el sud de las Lanas (les Landes) (GRANGER, 1897) i el sudoest del departament dels Nauts Pirenèus - Lourdes- (GERMAIN, 1930) i Pirinio Atlantiarrak (GERMAIN, 1930; KERNEY & CAMERON (BERTRAND), 1999; SIMON, 2010). El límit meridional es troba en les serres de Gorbea, Urbía i Aralar (ALTONAGA et al., 1994; PUENTE, 1994).

5. LOCALITATS

Locus typicus: Donamartiri (Pirinio Atlantiarrak).

Arava: Subillana-Gasteiz o Subilla-Gasteiz (ALTONAGA et al., 1994).

Bizkaia: Aspilza, Atxurra/Erkieta, Busturri-Axpe, Dima, Forua, Gorbeia, Iruzubieta, Lamindao, Lekeitio, Natxietua, San Bartolomé/Kanala i Usategieta (ALTONAGA et al., 1994).

Cantàbria: cueva de la Carniceria. Allendelagua (Castro Urdiales) (RUIZ & QUIÑONERO, 2016).

Gipuzkoa: Aizarna, Aizkorri: Urbia, Arantzazu, Arzallus, Azkoitia/Vergara, Alto de Itziar, Izarraitz, Ojarbi, Zerain (ALTONAGA et al., 1994), Deba/Mutriku, Errezil, Loiola (PUENTE, 1994).

Las Lanas: Estivaus (GUYONNEAU, 2020) i Ondres (NANSOUTY, 1872).

Nauts Pirenèus: Altzabeheti, Beskoitze: Urgazietza, gorges de Holtzearte i gorges de Kakueta (ALTONAGA et al., 1994).

Navarra: Altsasu/Alsasua. Sakana. (HIDALGO, 1875), Iribas (PUENTE et al., 1998), Puerto de Larrau (ALTONAGA et al., 1994; PUENTE, 1994), Beuntza. Iruñerria. (LARRAZ, 1982; LARRAZ Y JORDANA, 1984).

Arraitz-Orkin (Ultzama). Ibarak. Baztan. Mugiro (Larraun). Larraun-Leitzaldea. Uitz (Larraun). Larraun-Leitzaldea (SCNGNZE, 2023). Aralar: casa forestal. Aralar: Iribas, Bertizko, Endarlatza, Igantzi, Leurtzako Urtegiak, puerto de Otxondo, Sorogain i Zilbeti (ALTONAGA et al., 1994).

Pirinio Atlantiarrek: grotte de Sara (ALTONAGA et al., 1994), Ereta, Urdatx-Santa Grazi (ALTONAGA et al., 1994; PUENTE, 1994) Altzürükü (PUENTE, 1994), massif des Arballa, Gamere-Zihiga, Kakueta, Lehuntze i Ursuia (PUENTE et al., 1998).

6. NOVES CITACIONS

Iratiko oihana. 31TXN5461. Altitud 969 m. Pirinioak, Navarra. 03/11/2014: 2 vius + 2 closques. Sota pedres i fulles.

Bulnes. 30TUN5288. Altitud 647 m. Conceyu de Cabrales. Picos de Europa, Serralada Cantàbrica. Principáu d'Asturies. 15/11/2023. 1 closca. Mesures: 5 x 2 mm. Esquerdes de roques, sota fulles. La closca és descolorida (figura 1).



Figura 1: Fotografia de *Trissexodon constrictus* (Boubée, 1836) de *Bulnes* (Cabrales, Astúries).

7. DISCUSSIÓ

La troballa de la closca al Principat d'Astúries ha estat imprevista, fortuïta. De mida, una mica més petita que les mesures conegudes. Tot i que la base és calcària, no s'hi pensava ja que és prou allunyada de la seva àrea de distribució coneguda. En un principi es va confondre amb l'espècie *Oestophorella buvinieri* (Michaud, 1841). En resultarà doncs la primera citació asturiana de

Trissexodon constrictus (Boubée, 1836) i s'amplia la distribució d'aquest tàxon a l'oest de la Península Ibèrica. Crida l'atenció la presència d'aquesta closca força distant del seu límit occidental conegut. Es dedueix que hi ha algunes zones de la Península Ibèrica que no es troben prou explorades, com també va passar amb la troballa d'aquest tàxon a Cantàbria (RUIZ & QUIÑONERO, 2016).

7. BIBLIOGRAFIA

- ALTONAGA, K., GÓMEZ, B., MARTÍN, R., PRIETO, C., PUENTE, A. & RALLO, R., (1994). *Estudio faunístico y biogeográfico de los moluscos terrestres del Norte de la Península Ibérica*. Edit. Eusko Legebiltzarra-Parlamente Vasco. Vitoria-Gasteiz. 503 p. 227 mapas.
- BERTRAND, A., (2020). Mollusques terrestres et d'eau douce des Pyrénées-Atlantiques: catalogue commenté des espèces, espèces patrimoniales, enjeux de connaissances et de conservation, bibliographie. *Folia Conchylologica*, 2020. Hal-02994910.
- BOFILL, A. & HAAS, F., 1919. Mol·luscos recollits en Astúries, en 1918 per en Josep Maluquer. *Institució Catalana d'Història Natural* 19 núm. 1-22 (gener-febrer):5-34.
- BOUBÉE, (1836). L'Echo du Monde Savant et l'Hermès. 3 année (N^o 191), 2e division – *Sciences naturelles et géographiques*. n^o 50:220.

- CADEVALL, J. & OROZCO, A., (2016). *Caracoles y babosas de la Península Ibérica y Baleares*. Ediciones Omega, S.L. 817 pp.
- DUPUY, (1850). *Histoire naturelle des Mollusques terrestres et d'eau douce qui vivent en France*. Paris. Fascicule I (106 p), pl. I-IV. Juillet 1847.
- GERMAIN, L., (1930). *Mollusques terrestres et fluviatiles. Faune de France*. Tomo 1-2. Paris. 897 pp.
- GITTENBERGER, E., (1968). Zur Systematik der in die Gattung *Trissexodon* Pilsbry (Helicidae, Helicodontinae) gerechneten Arten. *Zool. Med.* 13, 165–173.
- GRANGER, A., (1897). Catalogue des mollusques terrestres, des eaux douces et des eaux observés dans le département de la Charente inférieure de la Gironde, des Landes et des Basses Pyrénées. *Actes Soc. Linn., Bordeaux*, 52: 237-271.
- GUYONNEAU, S. (2020). Une nouvelle localité pour *Trissexodon constrictus* (Boubée, 1836) dans le département des Landes. *Folia Conchyliologica* N° 54, mars 2020:13-15.
- HAAS, F., (1935). Zur Molluskenfauna der Picos de Europa (Asturien, Spanien). *Seuchenbergiana*, 17 (5/6):241-243.
- HIDALGO, JG., (1875-1884). *Catálogo iconográfico y descriptivo de los moluscos terrestres de España, Portugal y las Baleares*. Madrid. 224 pp. + 16 pp. + 44 láminas.
- KERNEY, M.P. & CAMERON, R.A.D. (ed. A. BERTRAND), (1999). *Guide de Escargots et Limaces d'Europe*. Delachaux et Niestlé. Lausanne. 370 pp.
- LARRAZ, M., EQUISOAIN, J.J., MONTILLA, E. & ROBLES, E., (2007). Datos de distribución de *Laminifera pauli* (Mabile, 1865), *Elona quimperiana* (Férussac, 1821), *Trissexodon constrictus* (Boubée, 1836) y *Helicodonta obvoluta* (Müller, 1774) en Navarra. *Noticiario SEM*, 47:49-54.
- LARRAZ, M. & JORDANA, R., (1984). *Moluscos terrestres de Navarra (Mollusca: Gastropoda) y descripción de Xeroplexa blancae n. sp. (Familia Helicidae)*. Ed. EUNSA. Pub/. BÍOL., Serie Zoológica, 11: 11-65.
- LARRAZ AZCARATE, ML., (1982). *Contribución al conocimiento de la fauna de Moluscos terrestres y dulceacuicolas de Navarra*. Tesis doctoral. 607 p.
- MOQUIN-TANDON, (1856). Note sur l'*Helix constricta*, Boubée. *Revue et magasin de zoologie pure et appliquée*, 8:562-564, 592.
- NANSOUTY, C. (DE), (1872). Catalogue de Mollusques terrestres et fluviatiles dans les départements de Basses-Pyrénées, des Hautes-Pyrénées et des Landes. *Bulletin de la Société d'Histoire naturelle de Toulouse*, 6:76-82.
- OJEA, M; RALLO, A & ITURRONDOBEITIA, JC., (1987). *Estudio de comunidades de*

gasterópodos en varios ecosistemas del País Vasco. KOBIE (Serie Ciencias Naturales) Bilbao. Bizkaiko Foru Aldundia-Diputacion Foral de Vizcaya. Nº XVI, 1987:239-244.

PRIETO, CE., (1980). *Los Helíceos del País Vasco. Recopilación bibliográfica y nuevos datos faunísticos*. Tesis de Licenciatura. U.P.V./E.H.U.

PRIETO, CE. & ALONAGA, K., (1988). Las áreas de distribución de los Helicoideos (Gastropoda, Pulmonata) del País Vasco y regiones adyacentes. I. Familias Sphincteroc-hilidae, Elonidae, Helicodontidae y Helicidae). *Iberus*, 8(2):1-8.

PUENTE, AI., (1994). *Estudio taxonómico y biogeográfico de la superfamilia Helicoidea Rafinesque, 1815 (Gastropoda: Pulmonata:Stylommatophora) de la Península Ibérica e Islas Baleares*. Tesis doctoral inédita, Universidad del País Vasco. 1037 p.

PUENTE, A., ALONAGA, K., PRIETO, C. & RUIZ, JC., (1998). Los géneros *Gasulliella* Gittenberger, 1980, *Mastigophallus* Hesse, 1918, *Oestophorella* Pfeffer 1929 y *Trissexodon* Pilsbry 1894 en la Península Ibérica. *Arch. Moll.* 127, 43-55.

RUIZ COBO, J. & QUIÑONERO SALGADO, S., (2016). Presencia de *Trissexodon constrictus* (Bouée, 1836) (Gastropoda:Trissexodontidae) en Cantabria. *Spira* 6 (2016):79-80.

SIMON, L., 2010. *Trissexodon constrictus* (Bouée, 1836) dans le département des Landes. 140 ans de discrétion. *Folia conchyliologica*, nº 3, Octubre 2010:4.

TALAVÁN SERNA, J. & TALAVÁN GÓMEZ, J., (2012). Nuevas citas de distribución de las familias Trissexodontidae, Cochlicellidae y Helicodontidae (Gastropoda: Pulmonata) en la península Ibérica e Islas Baleares. *Spira* 4(3-4), 139-147 (2012).

Webgrafia

SCNGNZE. GOROSTI, NATUR ZIENTZI ELKARTEA Consultat el 09/12/23 a [http://www.guiavisual-gorosti.org/galeria/categories.php?cat_id=2823]